

MODERN POLİTİK KONJONKTÜR HAREKETLERİ TEORİSİ: RASYONEL BEKLENTİLERİ İÇEREN POLİTİK KONJONKTÜR HAREKETLERİ

Dr. Levent CİNKO

Marmara Üniversitesi Personel Daire Başkanı

Özet

Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi taraftarlarına göre siyasal iktidarlar miyopik seçmenleri kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirebilirler. Ancak rasyonel beklentiler görüşünün popüler olması ile birlikte bu iddia ciddi anlamda eleştiriye uğramıştır. Bu durum Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi'nin gelişimini kısa süreli de olsa sekteye uğratmıştır. Ancak gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülke verilerini test eden ampirik çalışmalar rasyonel davranış varsayımının geçerli olması halinde de Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi'nin açıklayıcı olabileceğine ilişkin pozitif bulgular elde etmişlerdir. Yeni dönemde yapılan çalışmalar literatürün modern yaklaşım olarak ifade edilen konumunda yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı modern yaklaşım içerisinde yer alan teorileri sistematize ederek analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler : Modern Politik Konjonktür Hareketleri Rasyonel Fırsatçı Model Rasyonel Partizan Model Ekonomi ile Siyaset Arasındaki İlişki

Abstract

According to supporters of the Political Business Cycle Theory, political powers can direct their short-sighted electorate in line with their own interests. However, ever since the idea of rational expectations has gained in popularity, that postulation has been confronted with serious criticism, and consequently the development of Political Business Cycle Theory suffered a setback, be it only for a short period of time. Empirical studies carried out in order to test the data of developed and developing countries yielded positive findings that can be derived from Political Business Cycle Theory even under the condition that the assumption of rational expectations is correct. Recent work on the subject was carried out within the scope of what is known in literature as the modern approach.

The aim of this study was to systematise and analyse the various lines of thought within the modern approach.

Key Words :Modern Political Business Cycle Rational Opportunist Model Rational Partizan Model Relation Between Economics-Politics

1. Giriş

Politik Konjonktür Hareketleri taraftarlarına göre ekonomik göstergeleri fırsatçı ya da ideolojik güdülerle etkileyip seçmen kanaatlerini olumlu yönde etkilemek olasıdır. Hemen belirtmek gerekir ki söz konusu teori taraftarları bu iddialarını seçmen yokluğu varsayımı temelinde ileri sürmüşlerdir. Ne var ki, rasyonel beklentiler hipotezinin popüler olması ile birlikte, bireylerin sistematik olarak aldatılmayacağı görüşü hakim olmaya başlamıştır. Bu durum Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi'nin gelişimini geçici bir süre sekteye uğratmıştır. Ancak, 1980 li yıllardan itibaren rasyonel beklentiler varsayımı geçerli olsa bile, seçmen tercihlerinin fırsatçı ya da partizan eğilimler ile yönlendirilebileceği iddiası ve bu iddianın ampirik kanıtlarla desteklenmesi, Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi'nin gelişim çizgisinin, yeniden hareketlilik kazanmasına neden olmuştur. Yeni dönemde yapılan çalışmalar modern yaklaşım çatısı altında toplanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı modern yaklaşım içerisinde yer alan teorileri sistematize ederek analiz etmektir.

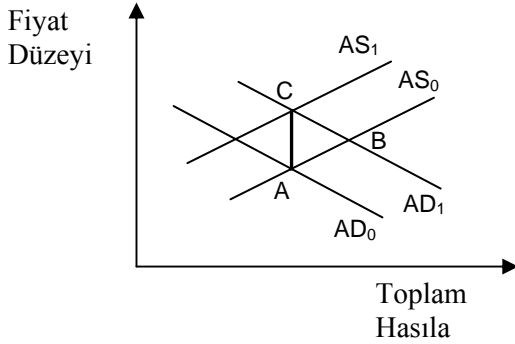
2. Modern Yaklaşım

Politik konjonktür hareketleri teorisinin gelişim sürecinde ikinci dönem olarak adlandırılan modern yaklaşım, rasyonel beklentiler hipotezinin geçerli olması halinde bile, fırsatçı ya da partizan eğilimlerin gözlenebileceğini kanıtlamaya çalışan modelleri kapsamaktadır. Yeni dönemde fırsatçı eğilimlerin varlığını ortaya koymaya çalışan araştırmalar, “rasyonel fırsatçı modeller”, partizan eğilimlerin varlığını ortaya koymaya çalışan modeller ise, “rasyonel partizan modeller” şeklinde adlandırılmaktadır. Modern yaklaşım içerisinde yer alan modeller, seleflerinden iki açıdan farklılık göstermektedir (Alesina, 1995a, 146; Alesina, 1989, 58): Bu farklılıklardan birincisi, modern yaklaşımın, rasyonel beklentiler teorisinin politika etkisizliği olarak bilinen varsayımından etkilenmiş olmasıdır. Bilindiği gibi, politika etkisizliği varsayımına göre, genel makro ekonomik politikalar ve özellikle de para politikası reel ekonomik faaliyetlerin gidişatını etkileyemezler. Diğer ikinci farklılık ise, modern yaklaşım üzerinde yeni dönemde rasyonalite ilkesinin geçerli hale gelmesidir. Rasyonalite ilkesinin geçerliliği varsayımına göre de, ekonomik ajanların gelecekle ilgili beklentilerinin olduğu ve seçmenlerin sistematik olarak aldatılmayacağı anlamına gelmesidir. Diğer bir ifade ile, makro dengeler üzerinde olumsuz etkiler doğuran iktisat politikaları uygulayan iktidarlara rasyonel seçmenler oy vermezler (Erdoğan, 2004, 66).

Politika etkisizliği ile rasyonalite varsayımları, iktisadi faaliyet hacminin doğal düzeyinden sistematik olarak saptırılmasının çok güç olacağı ve dolayısıyla politik kaynaklı ekonomik dalgalanmaların söz konusu olamayacağı sonucunu doğurmaktadır. Bu durumu aşağıdaki şekil I yardımı ile de açıklamak mümkündür.

Şekil' I'de yatay eksen toplam hasıla miktarını, dikey eksen ise fiyatlar genel seviyesini göstermektedir. Merkez bankası, para arzını artırdığında, ADo eğrisi

sağa kayarak AD₁ konumuna gelir. Beklentilerin adaptif olduğu varsayıldığında, denge noktası, A noktasından B noktasına doğru hareket eder. Tersine, rasyonel beklentilerin geçerliliği kabul edildiğinde, parasal genişleme stratejisi ile birlikte, rasyonel bireyler AD eğrinin sağ tarafa doğru kaydığını göz önüne alarak, ücret ya da istihdam düzeylerini yeniden ayarlar. Bu eğilim ASo eğrisinin sola kayarak AS₁ konumuna gelmesine; dolayısıyla, denge noktasının B noktasından C noktasına kaymasına yol açar. Yeni denge noktası, ekonominin doğal hasıla büyüme oranına geri geldiğini ve genişletici para politikasının sadece fiyatlar genel düzeyini artırdığını göstermektedir. Bu durumu iktisat politikası uygulamalarının etkisizliğine bağlayan rasyonel beklentiler hipotezi taraftarları, toplam talep düzeyini artırıcı politikaların hasıla düzeyini etkileyemeyeceğini ve konjunktürel dalgalanmaların pür arz yanlı bir olgu olduğunu iddia etmişlerdir. Başka bir ifade ile, ekonomi sürekli olarak tam istihdam düzeyinde bulunmaktadır. Tam istihdam düzeyindeki toplam üretimin dalgalanması üretkenlikten kaynaklanır. Rasyonel beklentiler hipotezi taraftarlarına göre, AS eğrisi dik bir eğri konumunda olduğundan, para ve maliye politikası uygulamaları sadece fiyatlar genel seviyesinde dalgalanmalara yol açma gücüne sahiptir (Arnold, 2002, 140).

Şekil I : Politika Etkisizliği

Rasyonel beklentiler yaklaşımının, konjunktürel dalgalanmaların esas itibarıyla reel faktörlerden kaynaklanabileceği yönündeki iddialarına karşın, politik konjunktür dalgalarının varlığı üzerine yapılan teorik ve ampirik çalışmalar, rasyonel beklentiler teorisinin varsayımlarının geçerliliği söz konusu olsa bile, politik kaynaklı dalgalanmaların gözlenebileceğini ortaya koymaktadır.

Modern yaklaşımın birinci ayağını meydana getiren rasyonel fırsatçı modeller, Nordhausyen dalgalanmaların esas itibarıyla, siyasal iktidarların yeterliliklerine ilişkin asimetrik enformasyon avantajını kullanmaları halinde gözlenebileceğini ileri sürerken; rasyonel partizan modeller, partizan eğilimlerden kaynaklanan

dalganmaların ortaya çıkması olasılığını seçim sonuçlarının belirsizliğine dayandırmıştır (Erdoğan, 2004, 68).

2.1. Rasyonel Fırsatçı Modeller

Rasyonel fırsatçı modeller, politik konjonktür konusundaki analizlerini ‘rasyonel davranış’ ya da ‘rasyonel seçmen’ varsayımı temelinde gerçekleştirmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, rasyonel beklentiler hipotezine göre ekonomik ajanlar gelecekle ilgilidirler. Bu durum, politika yapıcılarının reel ekonomik değişkenleri manipüle etmelerini güçleştirmektedir. Başka bir ifade ile, politika yapıcılar ekonomideki genişletici ve daraltıcı süreçlerin zamanlamasını önceden planlayamazlar. Aynı şekilde, gelecekle ilgili planlar yapan ve/veya geleceği düşünen seçmen kitleleri yeniden seçilebilme endişesi ile seçim öncesi dönemlerde genişletici iktisat politikası uygulayan fırsatçı politikacılar tarafından sistematik olarak aldatılamazlar (Erdoğan, 2004, 68).

Rasyonel seçmen varsayımının kabulü, fırsatçı davranışların tamamen ortadan kalkacağı anlamına gelmemelidir. Rasyonel fırsatçı modellere göre, rasyonel beklentilerin söz konusu olduğu durumlarda bile, Nordhausyen dalganmalar gözlenebilir. Beklentilerin rasyonelliğine rağmen, politikacıların fırsatçı eğilimler sergilemesini kolaylaştıran başlıca etkenler üç başlık altında incelenebilir (Balerias ve Santos, 2000, 124).

- Politikacı ile Seçmen Arasındaki Asimetrik Enformasyon
- Rasyonel İhmalkarlık
- Seçmen Tercihlerinde Zamanlararası Kutuplaşma

2.1.1. Politikacı ile Seçmen Arasındaki Asimetrik Enformasyon

Rasyonel fırsatçı modellere göre, politika yapıcılar kendi yeterlilikleri konusunda seçmenlerden daha fazla bilgi sahibidir. Dolayısıyla, asimetrik enformasyon avantajını kullanarak ve mümkün olduğunca yeterli görünmeye çalışarak gelecekteki fırsatçı modellerin öngördüğü şekilde politik konjonktür meydana getirebilirler. Bu değerlendirmelerine karşın, rasyonel fırsatçı modellere göre, seçmen rasyonelliği ve politikacıların seçilebilme kaygıları fırsatçı davranışları sınırlayıcı etkiler doğurmaktadır. Öte yandan, rasyonel model, açıktan açığa fırsatçı politikalar yürüten politikacıların seçimler aracılığı ile cezalandırılacağını vurgulamaktadır. Dolayısı ile, bu modellerin olası gördüğü politik konjonktür hareketleri, Nordhausyen varsayımdan farklı olarak daha kısa vadeli, daha düşük boyutlarda ve daha düzenli bir yapı göstermektedir (Alesina, 1988b, 35; Alesina, 1995a, 148). Diğer bir ifade ile, rasyonel modellerin taraftarlarına göre, rasyonel iktisadi birimleri uzun süre yanılmak mümkün değildir.

Rasyonel fırsatçı modellerin gelişimine katkı sağlayan iktisatçıların, politikacıların yeterliliği konusunda farklı bakış açıları vardır. Literatürde yer alan en etkili görüşler, aşağıdaki şekilde incelenebilir.

Alesina, Londregan ve Rosenthal'e göre, yeterlilik, yöneticilerin etkisizlikten kaçınma yeteneği ya da daha açık bir ifade ile, iktisadi büyümeyi enflasyona yol açmadan sürdürme yeteneğidir (Alesina, at all., 1993, 15).

Seçmenler tarafından politikacıların enflasyona yol açmadan büyümeyi artırma yeteneğine sahip olduğunun net olarak algılanamaması iki temel nedenden kaynaklanır: i) Politika uygulamalarının gerçek yansımaları ancak belirli bir zamansal gecikmeden sonra ortaya çıkar. ii) Dışsal şoklar, seçmenlerin büyümenin dinamiklerini sağlıklı bir şekilde tahlil etme şansını azaltır.

Gerçekten de günlük hayatta, politikacıların uyguladıkları politikalar kimi zaman dışsal etkenler nedeniyle sapma gösterebilir. Dolayısıyla, seçmenlerin politikacıların yeterlilikleri konusunda sağlıklı değerlendirmeler yapmaları güçleşir. Örneğin, Palmer ve Whitten'e (2000, 416) göre, istikrarlı bir büyüme performansının süregeldiği bir durumda, olası bir arz şoku, söz konusu olumlu sürecin sekteye uğramasına yol açar. Böylesi bir durumda, seçmenlerin cari ekonomik koşulların politikacıların yetersizliğinden ya da dışsal etkenlerden kaynaklandığını fark etmesi her zaman mümkün değildir. Politika etkilerinin ortaya çıkması için gerekli olan zamansal gecikme ile politika uygulamalarında gözlenen sapmanın hangi nedenden kaynaklandığının tam olarak algılanamaması, politikacıların fırsatçı eğilimler sergilemesine olanak sağlar.

Rogoff, kamu malları üretim süreci yönetiminde sergilenen performansı yeterlilik kavramı ile ifade etmiştir. Gerek politikacıların gerekse seçmenlerin fayda maksimizasyonu amacı ile rasyonel beklentiler oluşturdukları bir ortamda bile, politikacılar, kamu malları üretim sürecinde sahip oldukları asimetric enformasyon avantajını kullanarak, kamu bütçesini manipüle ederler. Başka bir ifade ile, siyasal iktidarlar seçim öncesi dönemlerde yeterli gözükmek için yatırım harcamaları yerine tüketim harcamalarını teşvik edecek bir maliye politikası uygulama eğilimi sergilerler (Rogoff, 1990, 21).

Kamu malları üretim süreci yönetiminde sergilenen performans, kamusal hizmetler ile kamusal gelirler arasında kurulan ilişki ile saptanır. Buna göre, ihtiyaç duyulan kamusal hizmetlerin düşük düzeyde kamu geliri ile karşılanması, siyasal iktidarın yeterliliğinin göstergesidir (Rogoff, 1988, 2). Hükümetlerin, yeterlilik konusunda gerekli enformasyona çok kısa sürede ulaşma avantajları vardır. Söz konusu avantajı kullanan hükümetler, gerektiğinde kısa bir süre için de olsa yeterli görünmeyi başarabilirler.

Görüldüğü gibi Rogoff'un Modeli'nde iki temel nokta öne çıkmaktadır:

- Kamu harcamalarının bileşiminin değiştirilmesi (Kamu tüketim harcamalarının tercih edilmesi)

- Kamusal hizmetlerin düşük maliyetle karşılanması

Siyasal iktidarların yatırım harcamaları yerine ağırlıklı olarak kamu tüketim harcamalarını tercih etmesinin politik gerekçesi, bu tür harcamaların seçmenler tarafından izlenebilir nitelikte olması ve etkilerinin kısa dönemde ortaya çıkmasıdır.

Öte yandan, uzun vadeli karakterde olan yatırım harcamalarını seçim dönemleri ile ilintilendirmek hayli güçtür.

Hükümetlerin, asimetrik enformasyon avantajını kullanarak kamusal hizmetleri düşük düzeyde kamu geliri ile karşılamaya çalışması, vergi oranlarının düşük düzeyde tutulması anlamına gelir. Ancak, hemen belirtmek gerekir ki, seçim öncesi dönemlerde farklı maliye politikası uygulamaları da tercih edilebilir. Rogoff'un literatüre katkısı, mali araçların, rasyonel beklentiler tezinin geçerliliğine rağmen, manipüle edilebileceği konusuna dikkat çekmesidir. Bu anlamda, mali araçların hangi yönde kullanıldığına önemli olmadığı söylenebilir. Önemli olan, mali araçların, rasyonel bireyleri yanıltıp yanıltmadığıdır. Kimi zaman politikacılar, sahip oldukları bilgisel avantajı kullanarak vergi oranlarını da artırabilirler. Örneğin Katsimi'nin model'ine göre (Katsimi, 1999, 441), politikacılar yeterliliklerine ilişkin asimetrik enformasyon avantajını kullanarak, Rogoff tarafından ileri sürülen iddianın aksine, vergi oranlarını artırabilirler. Öte yandan, sadece vergi politikası ile sınırlı kalmayıp, kamu borç miktarını artıran bir strateji de izleyebilirler.

Stein ve Streb (2004, 120), Rogoff'un ileri sürdüğü varsayımları esas alarak, politikacıların yeterliliklerini göstermek amacıyla bütçe politikaları gibi, döviz kuru politikalarının da manipüle edilebileceğini ileri sürmüştür. Yazarların 26 Latin Amerika ülkesinin 1960-1994 dönemine ilişkin verilerini kullanarak yaptıkları ampirik bir çalışmanın sonuçlarına göre, siyasal iktidarlar, yeterli görünmek amacıyla devalüasyonların zamanlamasını ayarlayabilirler. Başka bir ifade ile, seçim döneminin yaklaştığını fark eden politikacılar, devalüasyonun tüketim harcamaları üzerinde vergi artışı gibi etki doğuracağı gerçeğini göz önüne alarak, bu yöndeki uygulamaları seçim sonrası döneme ertelerler. Çalışma kapsamına alınan ülkelerde devalüasyon oranlarının seçim sonrası dönemde görece olarak yüksek olması, döviz kuru ayarlamalarının fırsatçı eğilimler ile manipüle edilebileceğini açıkça ortaya koymuştur (Stein ve Streb, 2004, 120).

Bütün ülkeler açısından kesin bir yargıya varmak güç olsa da, günümüz ekonomilerinde seçmenler, vergi artışlarını, siyasal iktidarın yetersizliği için önemli bir gösterge olarak göz önüne alırlar. Stein ve Streb'in devalüasyon oranı artışını vergi oranı artışına benzetmesi bu gerekçeye dayanmaktadır. Devalüasyonun gerekliliğine ilişkin enformasyonel avantajlarını kullanan politikacılar, kur ayarlamalarını seçim sonrasına erteleyip, yeniden seçilme şanslarını artırır.

Stein ve Streb'e göre siyasal iktidarlar, seçim öncesi dönemlerde yeterli görünmek amacıyla sadece devalüasyon oranını değil, çoğunlukla enflasyon oranı-

nı da manipüle ederler. Gerçekten de, yüksek enflasyon deneyimi yaşayan ülke örnekleri açıkça göstermektedir ki, bu ülkelerde, enflasyon ile mücadele konusunda “dur-yürü stratejisi” tercih edilmektedir. Başka bir ifade ile, yüksek enflasyon deneyimi yaşayan ülkelerde, enflasyon ile mücadele konusunda kalıcı bir çözüm sağlayacak stratejiler yerine, seçim dönemlerini atlatıncaya kadar enflasyon oranını kısa vadede baskı altına alıcı geçici uygulamalar benimsenir. Politika yapıcılarının bu şekilde davranması, seçim öncesi dönemlerde düşük enflasyon oranını yeterlilikleri için bir sinyal olarak kullanma amacından kaynaklanmaktadır. Siyasal iktidarlar enformasyonel avantajlarını kullanarak seçim öncesi dönemde, düşük enflasyon oranı hedeflerini, daha ziyade borç (özellikle dış borç) stokunun artmasına göz yumarak gerçekleştirirler. Çünkü rasyonel seçmenler enflasyon oranındaki düşüşü hemen fark ederken, borç stokundaki artışı belirli bir zamansal gecikmeden sonra anlarlar (Stein, 1998, 160).

Stein ve Streb, yüksek enflasyonla ülkelerinde gözlenen istikrarsız enflasyon sorununun yanı sıra, yinelenen ödemeler dengesi krizlerinin, salt iktisadi faktörler ile izah edilemeyeceği yönündeki görüşe katkı sağlamıştır. Yazarlar, değişik ülkelerde uygulanan istikrar programlarına da dikkat çekmişler ve Arjantin’deki Austral, Primavera ve Convertibility, Brezilya’daki Cruzado ve Real, Meksika’daki Pacto Planını, istikrar programlarının zamanlamasında politik faktörlerin rolünün ortaya konması açısından örnek göstermişlerdir. Çünkü, seçimlerden birkaç ay önce uygulamaya sokulan bu planlar ile döviz kurlarındaki düşüş eğilimlerinin yanı sıra, zaman zaman fiyat artışları da dondurulmuştur. Devalüasyon uygulamalarının ertelenmesi anlamına gelen bu uygulama, söz konusu planların en önemli bileşeni olarak kabul edilmiştir (Stein ve Streb, 1998, 162).

Fiyat artışlarını seçim öncesi dönemde frenlemek amacıyla, devalüasyonunun seçim sonrasında ertelenmesi, çoğu gelişmekte olan ülkede gözlenen ödemeler dengesi krizlerine yol açan önemli bir faktördür.

Lohmann (1998, 2), yeterlik olgusunu politikacıların kişisel özelliklerini esas alarak açıklamaya çalışmıştır. Yazara göre, liderlik vasıfları ve politik koalisyonlarda öne çıkma yetenekleri gibi bireysel meziyetler yeterliliğin göstergesidir. Söz konusu meziyetlere sahip olan politikacılar, kamu kaynaklı israfların üstesinden gelebilirken, yeterlilik düzeyi düşük politikacılar yozlaşma eğilimlerinin ortaya çıkmasına yol açabilir. Lohmann, seçmenlerin politikacıların yetenekleri ile ekonomik yeterlilikleri hususunda eksik bilgiye sahip olduğunu vurgulamıştır. Öte yandan, seçmenlerin politikacıların yeteneklerini doğrudan gözleme olanağına sahip olmadığına, bunun yerine iktisadi sonuçları gözlemleyerek bazı çıkarımlarda bulunduğuna dikkatleri çekmiştir. Bu bakış açısına göre, cari ekonomik koşullar iyi olduğunda mevcut iktidar, aksi durumda ise, muhalefetin seçilme şansı artar. Söz konusu nedenden dolayı, yeniden seçilebilmeyi garantilemek isteyen politikacılar, para arzını manipüle etmek suretiyle ekonomiyi uyarmaya çalışırlar (Lohmann, 1998, 2).

Asimetrik enformasyon avantajını kullanarak yeterli görünmeye çalışan politikacılar, ahlaki risk ve kötü seçim problemlerinin ortaya çıkmasına yol açarlar (Persson ve Tabellini, 1999, 1416).

2.1.2. Rasyonel İhmalkarlık

Rasyonel ihmalkarlık olgusu, tek bir bireyin seçim sonuçlarını etkileme olasılığının oldukça zayıf olması nedeniyle, politika uygulamalarına ilişkin enformasyon maliyetlerini üstlenmenin gereksiz olması halinde ortaya çıkar (Heidhues ve Lagerlöf, 2003, 48). Seçmenlerin politika uygulamaları hakkında enformasyon toplama girişiminde bulunmaması fırsatçı eğilimleri kolaylaştırır.

2.1.3. Seçmen Tercihlerinde Zamanlararası Kutuplaşma

Tabellini ve Alesina tarafından gündeme getirilen bu görüş, seçmen tercihlerindeki değişikliklere dikkatleri çekmiştir. Yazarlara göre, cari ve gelecek dönem seçmenleri arasında, kamu harcamalarının bileşimine ilişkin olarak ortaya çıkan uyumsuzluk, kamu borçlarının optimal bir seyir izlememesine yol açar. Kamu borçları, cari dönemdeki çoğunluğun geleceğe aktardığı bir mirastır. Cari dönemde yaşayan seçmenler, gelirin gelecek nesillerin aleyhine olacak şekilde yeniden dağılımına yol açacak geniş bütçe açıklarını tercih ederler (Tabellini ve Alesina, 1990, 38). Bu gerçeği göz önüne alan politikacılar, cari dönemdeki seçmenlerin tercihlerini esas alan politikalar uygular.

Borçlanma politikasının yanı sıra, para politikası da gelecek nesilleri yük altına sokmak amacıyla kullanılabilir. Hükümetler cari dönemdeki kamu harcamalarını, en kolay finansman yönetimi olan para arzı artışı ile finanse edebilirler. Enflasyonist eğilimleri tetikleyen bu uygulama süreklilik kazandığında, kalıcı iktisadi sorunlara yol açarak ciddi maliyetler doğurabilir.

2.2. Rasyonel Partizan Modeller

Rasyonel beklentiler yaklaşımının iktisat teorisi içerisindeki yeri sağlamlaştıktan sonra, Alesina, 1987 ve 1988 yılında bireysel ve ortak yayınladığı çalışmaları (Alesina, 1988a, 798; Alesina, 1995b, 73; Alesina ve Sachs, 1988, 72) ile, bu yaklaşımın varsayımlarını esas alan yeni bir teori geliştirmiştir. Rasyonel partizan yaklaşım olarak adlandırılan bu yeni teoriye Chappel ve Keech yaptıkları ortak ampirik çalışmalar (Chappel ve Keech, 1986; Chappel ve Keech, 1988, 108) ile, katkı sağlamışlardır.

2.2.1. Rasyonel Partizan Modelin Temel Varsayımları

Rasyonel partizan modelin temel varsayımları aşağıdaki noktalarda toplanabilir (Snowdon ve Howard, 2002, 263; Veiga ve Chappel, 2002, 263).

Beklentileri esas alan Phillips Eğrisi analizi geçerlidir.

- Enflasyonist beklentiler rasyoneldir.
- Politika yapıcılar para ve maliye politikası uygulamaları ile toplam talebi etkileyip enflasyonu doğrudan kontrol edebilirler.
- Politikacılar farklı ideolojik tercihlere sahip olup, söz konusu tercihlere uygun politikalar uygularlar. Buna göre, sol eğilimli partiler sağ partilerin aksine enflasyon ile mücadele yerine, istihdam ve büyüme hedeflerine öncelik verir.
- Seçmenler ideolojik farklılıkların bilincinde olup, kendi tercihlerine uygun partileri desteklerler.
- Hem Phillips Eğrisi analizinin hem de enflasyona ilişkin rasyonel beklentilerin eş anlamlı olarak geçerliliği çelişki olarak görülebilir. Ancak, rasyonel partizan teoriye göre, işsizlik, enflasyon ve hasıla değişkenlerinin doğal düzeylerinden sapması, sadece geçici bir süre için geçerlidir. Söz konusu değişkenlerin doğal düzeyinden geçici olarak sapması, seçim sonuçlarının belirsizliğine, başka bir ifade ile, seçim sürprizlerine bağlıdır.

2.2.2. Rasyonel Partizan Modelin Gelişiminde Etkili Görüşler

Rasyonel partizan modelin gelişiminde etkili olan görüşler aşağıdaki şekilde incelenebilir.

Alesina (1995b, 75) tarafından geliştirilen model, partizan yaklaşım içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Bu konuda yapılan ampirik çalışmalar, Alesina'nın modelini esas almaktadır. Alesina, Kyland-Prescott (1977, 473). tarafından gündeme getirilen ve Barro-Gordon'un (1983, 590) katkıları ile çerçevesi genişletilen oyun teorisi modeline yakın bir model geliştirmeye çalışmıştır.

Aslında rasyonel beklentiler yaklaşımına göre, rasyonel iktisadi birimler, partizan politikaların olası etkilerini esas alarak ücret ve fiyat kararlarını belirlerler. Dolayısıyla, bu tür politikaların reel konjonktür dalgalarına yol açma gücü nötralize edilmiş olur.(Heckelman, 2002, 569). Buna karşın, Alesina, geliştirdiği rasyonel partizan modele dayanarak, seçim sonuçlarına ilişkin belirsizliğin kısa dönemli politik dalgalanmalara yol açacağını ileri sürmüştür. Alesina'ya göre, seçimlerden önce, gelecek dönemdeki siyasal iktidarın ne tür bir politika uygulayacağı belirsiz olduğunda, iktisadi birimler iktidara geleceğini tahmin ettikleri partinin, politikalarına göre, ortalama bir enflasyon beklentisi kurgularlar. İktisadi birimlerin gelecekte enflasyon oranının hangi düzeyde seyredeceğini net olarak kestirememeleri, her seçimin beklenenden farklı yeni bir enflasyon oranına yol açma olasılığını artırır. (Heckelman, 2002, 569; Alesina, 1995b, 75). Başka bir ifade ile, gerçek enflasyon oranı, seçim sonuçları tarafından belirlenir. Seçim sonuçları kesin olarak öngörülemediği takdirde, Alesina ve Sachs, ABD'de cumhuriyetçilerin iktidara gelmesi ile birlikte resesyonist eğilimlerin; demokratların iş başına gelmesiyle de, genişletici eğilimlerin ortaya çıkacağını iddia etmiştir. Ayrıca, demokratların iktidarı elde

ettikleri ilk yıllarda hem hasıla büyüme oranının doğal oranı aşacağını hem de enflasyonun kayda değer düzeyde yükseleceğini ileri sürmüştür. Önemle belirtmek gerekir ki, yazarlara göre, hasılanın doğal düzeyinden sapma süresi ücret sözleşmelerinin süresi tarafından belirlenir. Bu saptama, Alesina'nın rasyonel partizan teorisi ile geleneksel partizan modeller arasındaki temel bir farklılığı ortaya koymaktadır. Çünkü geleneksel partizan modellere göre, hasılanın doğal düzeyinden sapma süresi iktidar partisinin görev süresine bağlıdır. Başka bir ifade ile siyasal partiler görev süreleri boyunca aynı politikayı uyguluyorlar (Alesina, 1995b, 64; Klein, 1996, 87).

Görüldüğü gibi, rasyonel partizan modellere göre, enflasyon ve büyüme oranının doğal düzeyinden saptması, seçim sonuçlarının belirsizliğinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, sağ bir partinin iktidarından sonra seçimi kazanan sol eğilimli bir parti, kendinden önceki iktidarın uyguladığı politikalar nedeniyle daralan ekonomiyi, genişletici politikalar ile uyararak enflasyondaki artış pahasına hasıla büyüme oranının artmasına yol açabilir. Benzer şekilde, iktidara gelen sağ eğilimli bir parti, kendinden önceki iktidarın aksine, durgunluk eğilimlerine yol açma pahasına daraltıcı politikalar uygulayıp enflasyonu kontrol altına almaya çalışır. Ancak, sol iktidarlar döneminde enflasyon oranı görece olarak yüksek düzeylerde seyretse de, ekonomik değişkenleri doğal düzeylerinde uzakta tutacak politikaları uzun süre uygulamak güçtür. İktisadi birimlerin ücret ve fiyat sözleşmelerini rasyonel beklentiler temelinde yeniden ayarlamaları partizan politikaların etkinliğini azaltır. Bu durum, partizan politikaların iktidar süresince sürdürülmesinin önündeki en önemli engeldir.

Bütün bu açıklamalardan hareketle denilebilir ki, siyasal iktidarların enflasyon ya da hasıla büyüme oranını ne ölçüde doğal düzeyinden uzaklaştıracağını belirsizlik düzeyi belirler. Belirsizlik düzeyi arttıkça, enflasyon ve hasıla büyüme oranının doğal düzeyinden sapma olasılığı artar.

Rasyonel partizan modellerin bazı eksik yönleri bulunmaktadır. Bu konuda ileri sürülen eleştiriler aşağıdaki noktalarda toplanabilir: (Heckelman, 2001, 202; Ellis ve Thoma, 1991, 729).

- Ücret ve fiyat sözleşmeleri her zaman seçimlerden önce bağlanmayıp, iktisadi birimler kendilerine çok yüksek maliyet yüklediği sürece çoğu kez seçimlerden hemen sonraki tarihi tercih eder (Garfinkel ve Glazer, 1994, 170).
- Seçimler, bütün demokratik ülkelerde belirli tarihte gerçekleşmez. Parlamenter demokrasinin olduğu bir çok ülkede erken seçim uygulaması yaygındır.
- Parasal ve mali araçların ayrı otoritelerin elinde olmaması, sol partiler döneminde hasıla düzeyinin görece olarak yüksek olmasını güçleştirir. Çünkü sol partilerin iktidarında artan kamu harcamaları vergiler ile finanse edilmeye çalışıldığında firmaların yatırımlara aktaracağı fonlar-

da azalma ortaya çıkacağından hasıla düzeyi gerileyebilir (Özkan, 1998, 191).

- Balke'ye (1991, 924) göre seçmenler, sadece rasyonel beklentilere sahip olmayıp, aynı zamanda oylama eylemlerinde de rasyonel davranabilirler.

Makro ekonomik koşullar seçmen davranışlarının belirlenmesi açısından son derece önemlidir. Rasyonel seçmenler, mevcut iktidara ilişkin eğilimlerini belirlerken, cari ekonomik koşulları esas alırlar. Dolayısıyla, refah dönemlerinde düşük enflasyona öncelik veren partileri, resesyon (negatif arz şoku) dönemlerinde ise, yüksek enflasyon taraftarı partileri tercih ederler. Seçmenlerin düşük enflasyon taraftarı partiyi tercih etmeleri halinde örtük olarak negatif sürpriz enflasyonu, yüksek enflasyon taraftarı partiyi tercih etmeleri halinde ise, örtük olarak pozitif sürpriz enflasyonu uygun gördükleri sonucuna ulaşılır. Başka bir ifade ile, seçmenlerin cari ekonomik koşulları baz alarak oy vermeleri, bir anlamda sürpriz enflasyonun hangi düzeyde olması gerektiğine ilişkin kanaatlerini gösterir. Bu bakış açısını gündeme getiren Balke, rasyonel partizan modellerin aksine, seçim sonuçlarının içsel olduğunu iddia etmiştir. Yani politikacıların müdahalesi ile değiştirilebileceğini savunmuştur. Çünkü Balke'ye göre, siyasal iktidarın hangi parti tarafından kazanılacağını, cari ekonomik koşulları esas alan seçmen davranışları belirler (Balke, 1991, 925).

Rasyonel partizan modeller, ABD ekonomisine ilişkin veriler esas alınarak geliştirilmiştir. Alesina'nın bireysel olarak ve Sachs ile birlikte yayınladığı çalışmalarda Amerikan ekonomisi ile ilgili analizler yapılmıştır. Bilindiği gibi, bu ülkede seçimlerin sabit bir tarihte yapılması anayasal düzeyde garanti altına alınmıştır. Oysa, diğer OECD ülkelerinde sık sık erken seçim uygulamalarına gidilmektedir. Bu noktada, rasyonel partizan modelin sadece ABD ekonomisi için geçerli olduğu sonucu çıkabilir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, son yıllarda Alesina'nın çalışmalarında geliştirilen modeller, bazı iktisatçılar tarafından seçim tarihlerinin sabit olmadığı ülkelere uygulanmaya çalışılmıştır. Bu iktisatçılar, politik konjonktür dalgalarının kaynağı olarak seçim zamanlamasının belirsizliği olgusuna işaret etmişlerdir. Heckelman, seçim tarihinin belirsizliğinden kaynaklanan partizan konjonktür dalgalarını ifade etmek için geliştirdiği modeli, değişken rasyonel partizan teorisi kavramı ile adlandırmıştır. Bu modele göre seçim zamanlamasına ilişkin belirsizlik, rasyonel beklentilerin şekillenmesinde hataların ortaya çıkmasına yol açabilir (Heckelman, 2001, 265). Heckelman'ın yanı sıra Ellis ve Thoma'da, geliştirdikleri model ile, seçim tarihlerinin sabit olmaması halinde de partizan konjonktür dalgalarının gözlemlenebileceğini ülke verilerini analiz ederek ortaya koymuştur (Ellis ve Thoma, 1991, 730).

Rasyonel partizan modellerin ulaştığı bazı önemli sonuçlar aşağıdaki noktalarda toplanabilir (Snowdon ve Vane, 1999, 23) :

- Merkez sağa mensup parti işbaşına geldiğinde, işsizlik düzeyinde ve resesyonist eğilimlerde geçici bir artış gözlenir. Buna karşın, merkez sola mensup parti işbaşına geldiğinde, enflasyon oranlarında yükselme eğilimi ile birlikte, hasıla ve istihdam düzeyinde genişleme gözlenir.
- Yukarıdaki maddede ifade edilen reel etkiler geçici bir özelliğe sahiptir. Çünkü, rasyonel partizan modellere göre, enflasyonist beklentiler ayarlandıkça, hasıla artışı ve istihdam düzeyi iktidar döneminin ikinci yarısında doğal düzeyine yönelir. Ancak, önemle belirtmek gerekir ki, merkez sola mensup partinin iktidarında enflasyon oranı, seçim zamanındaki oranına kıyasla yüksekliğini korur.
- Seçim rekabetinin ideolojik farklılıkları belirgin olan iki parti arasında geçmesi halinde seçim sonuçlarına ilişkin belirsizlik artar. Böyle bir ortamda hasıla ve istihdam düzeyinin yönelimini kestirmek oldukça güçtür.
- Geleneksel modellerin aksine, rasyonel partizan modellere göre, hasıla ve istihdam değişkenlerinin olağan seyrinde politik şoklardan kaynaklanan sapma eğilimi geçicidir. İktidar döneminin ikinci yarısında reel değişkenler doğal düzeylerine yönelirler.

3. Sonuç

Görüldüğü gibi, gerek rasyonel partizan model gerekse rasyonel fırsatçı model taraftarlarına göre, politik konjonktür hareketleri rasyonel davranış eğilimlerini sergileyen seçmen davranışlarına rağmen gözlenebilir. Rasyonel fırsatçı modelin varsayımlarının geçerliliği asimetrik enformasyon, rasyonel ihmalkarlık ve seçmen tercihlerinde zamanlararası kutuplaşma gibi etkenlerce belirlenmektedir. Rasyonel partizan modelin varsayımlarının geçerliliği ise, seçim sonuçlarının belirsizliği ile ilintilidir.

Rasyonel modellerin fırsatçı ayağı ile partizan ayağına ilişkin çalışmalar yapan modellerin ulaştıkları bazı temel varsayımlar aşağıdaki şekilde ayrı ayrı özetlenebilir. Buna göre rasyonel fırsatçı modellerin ulaştıkları sonuçlar şunlardır:

- Seçimlerden hemen önceki dönemde politika enstrümanlarında yapılan kısa vadeli manipülasyonlar, bütçe açıkları ve parasal büyüme oranındaki artışa yol açar. Bu eğilim hemen her seçimden önceki altı ya da dokuz aylık dönem içinde gözlenir.
- Seçimlerden sonra daraltıcı ve maliye politikalarına başvurulur.
- İktisadi büyüme ve işsizlik gibi değişkenlerdeki hareketlilikler, seçimlerden hemen önceki dönemde küçük değişikliklerle sınırlı olup, birkaç yıl boyunca sistematik bir görüntü sergilemez.
- Seçim yıllarındaki yüksek büyüme oranı ve düşük işsizlik düzeyi, siyasal iktidarların yeniden seçilmesine olanak sağlar.

Rasyonel partizan modeller ise aşağıdaki sonuçlara ulaşmışlardır:

- İktisadi büyüme ve işsizlik gibi değişkenlerde kısa vadeli partizan etkiler gözlemlenmek olasıdır. Buna göre, sol partilerin iktidara gelmesi ile birlikte, seçimlerden sonraki yaklaşık iki yıllık dönemde normal düzeylerine kıyasla işsizlik oranı düşük, büyüme oranı ise yüksek düzeyde seyrederek. Geçici bir süre için geçerli olan bu tür değişiklikler, sağ partilerin iktidarında tamamen aksi yöndedir.
- Sol partilerin iktidarında (sağ partilerin iktidar dönemi ile karşılaştırıldığında) enflasyon oranı görece olarak sürekli yüksektir.

KAYNAKÇA

- Alesina, Alberto, (1988a), “Credibility and Policy Convergence in a Two-Party System with Rational Voters”, *The American Economic Review*, 78/4, 796-805.
- Alesina, Alberto, (1988b), “Macroeconomics and Politics”, *NBER Macroeconomics Annual 1988*, Ed. by: Stanley Fischer, The MIT Press.
- Alesina, Alberto ve Sachs, Jeffrey, (1988b), “Political Parties and the Business Cycle in the United States, 1948-1984”, *Journal of Money Credit and Banking*, 20/1, 62-82.
- Alesina, Alberto, (1989), “Politics and Business Cycle in Industrial Democracies”, *Economic Policy*, 8, 55-98 .
- Alesina, Alberto, Londregan John ve Rosenthal Howard, (1993), “A Model of the Political Economy of the United States”, *American Political Science Review*, 87/1, 12-33.
- Alesina, Alberto, (1995a) “Election, Party Structure, and The Economy” *Modern Political Economy*, in Ed. by: Jeffrey S. Banks and Eric A. Hanushek, Cambridge Uni., 145-170
- Alesina, Alberto, (1995b), “Macroeconomic Policy in a Two-Party System as a Repeated Game”, *Monetary and Fiscal Policy*, 2, Politics in Ed.by: Torsten Persson and Guido Tabellini, The MIT Press, 71-98.
- Arnold, Lutz, G., (2002), *Business Cycle Theory*, Oxford Uni. Press.
- Baleiras, Rui Nuno ve Santos, Vaco, (2000), “Behavioral and Institutional Determinants of Political Business Cycles”, *Public Choice*, 104, 121-147.
- Balke, Nathan S., (1991), “Partisanship Theory Macroeconomic Outcomes and Endogenous Elections”, *Southern Economic Journal*, 57/4, 920-935.
- Barro, Robert ve Gordon David, (1983), “A Positive Theory of Monetary Policy in a Natural Rate Model”, *Journal of Political Economy*, 91, 589-610.

- Chappel Henry W. Ve Keech, William R.,(1986), “Party Difference in Macroeconomic Policies and Outcomes”, *The American Economic Review*, 76/2, 71-74.
- Chappel Henry W. ve Keech, William R.,(1988), “The Unemployment Rate Consequences of Partisan Monetary Policies”, *Southern Economic Journal*, 5/1, 107-122.
- Ellis, Christopher ve Thoma Mark A., (1991), “Partisan Effect in Economies with Variable Electoral Terms”, *Journal of Money Credit and Banking*, 4,728-741.
- Garfinkel, Michelle R. ve Glazer, Amihai , (1994), “Does Electoral Uncertainty Cause Economic Fluctuation?”, *The American Economic Review*, 84, 169-173.
- Heckelman, Jac C.,(2001), “ Partisan Business Cycles under Variable Election Dates”, *Journal of Macroeconomics*, 23/1, 261-275.
- Heckelman, Jac C., (2002), Variable Rational Partisan Business Cycles: Theory and Some Evidence”, *Canadian Journal of Economics*, 35/3, 2002, 568-585.
- Heidhues, Paul ve Lagerlöf, Johan, (2003), “Hiding Information in Electoral Competition”, *Games and Economic Behavior*, 42, 48-74.
- Katsimi, Margarita, (1999), “Election and the Size of the Public Sector”, *European Journal of Political Economy*,15, 441-444.
- Klein, Michael, (1996), “Timing is All : Elections and the Duration of United States Business Cycles”, *Journal of Money Credit and Banking*, 28/1, 84-101.
- Kydland, Finn ve Prescott,Edward,(1977), “ Rules Rather Than Discretion :The Inconsistency of Optimal Plans”, *Journal of Political Economy*, 85,473-492.
- Lohmann, Susanne, (1998), “Rationalizing The Political Business Cycle: A Workhorse Model”, *Economics and Politics*, 10/1, 1-17.
- Özkan, Gülçin F., (1998), “Partisan Business and Budget Cycles with Separate Fiscaland Monetary Authorities”, *The Manchester School*, 66/2, 178-195.
- Palmer, Harvey D. ve Whitten Guy D., (2000), “Government Competence Economic Performance and Endogenous Election Dates”, *Electoral Studies*, 19, 413-426.
- Persson, Torsten ve Tabellini, Guido, (1999), “Political Economics and Macroeconomic Policy”, *Handbook of Macroeconomics*, 1, Ed. by:John B.Taylor and Michael Woodford, Elsevier, 1397-1482.

- Rogoff, Kenneth ve Sibert, Anne,(1988), “Election and Macroeconomic Policy Cycles”, *Review of Economic Studies*, 1-16.
- Rogoff, Kenneth, (1990), “Equilibrium Political Budget Cycles”, *The American Economic Review*, March ,21-36.
- Stein, Ernesto H. and Streb, Jorge M., (1998), “ Political Stabilization Cycles in High-Inflation Economies”, *Journal of Development Economics*, 56,159-180.
- Stein, Ernesto H. Ve Streb, Jorge M., (2004), “Elections and the Timing of Devaluations”, *Journal of International Economics*, 63, 119-145.
- Snowdon, Brian ve Vane, Howard R., (1999), “The New Political Macroeconomics: An Interview with Alberto Alesina”, *American Economist*, 43/1, 19-34.
- Tabellini, Guido ve Alesina, Alberto, (1990), “Voting on the Budget Deficit”, *The American Economic Review*, 80/1, 37-49.
- Veiga, Linda Gonçalves ve Chappell, JR., (2002), “Politics and Unemployment in Industrialized Democracies”, *Public Choice*, 110, 261-282.